

ПРЕПОРУЧЕНО

ПРЕПОРУЧЕНО
ЧАСОПИС ПОВЕЉА 2/2017
ДОДАТАК БРОЈ 36

Главни и одговорни уредник
ДЕЈАН АЛЕКСИЋ

Уредник додатка
ГОРДАНА ТИМОТИЈЕВИЋ

Ликовни уредник
ДРАГАН ПЕШИЋ

Издавач
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ”
КРАЉЕВО

За издавача
МИЛОЈЕ РАДОВИЋ

Уредништво Повеље, 36 000 Краљево, Цара Душана 39
Тел. 036 312 442, e-mail: povelja@mts.rs, веб-сајт: www.kv-biblio.org.rs

Штампа АНАГРАФ, Краљево
Тираж 600

ISSN 1452–3531

КОНРАДОВ КАПУТ

Савремена њољска љриѡвешка

Превела са пољског и приредила МИЛИЦА МАРКИЋ

повеља

Прејоручено, додаток часописа Повеља,
штампан је захваљујући подршци
Министарства за културу и медије Републике Србије
и Скупштине града Краљева.

Земовит Шчерек

САМОУБИСТВО БРУНА ШУЛЦА

У Дрохобич смо се запутили да, наводно, тражимо Шульца, а заправо смо трагали за Истоком. За источном, постсовјетском егзотиком. За руским духом.

Возач локалног аутобуса личио је на манијака. Надркан и курчевит, издирао се на све око себе. И на мене и Хаврана.

Једно око му је било зелено, а друго – плаво. То сам приметио док сам му плаћао карту спуштајући на командну таблу две плаве новчанице с Јарославом Мудрим. Погледао ме је тим својим лудачким погледом и схватио сам да ће бити густо. Тако је и било, манијак је оргијао по средини коловоза, тачно тамо где је требало да буде извучена средишња трака (које није било), и није се ничега плашио. Ја сам се плашио за њега. Зебао је и Хавран, видео сам то, само је био замаскиран неустрашивим изразом лица, као да њему, верзираном у свему што је исток, то није први пут.

Манијак је све време неког претицао. Као да му је то био животни циљ: претећи што већи број аутомобила. Колоне је заобилазио за милиметар, и сваки час гутао ауто по ауто, сву ту расточену друмску поструску менажерију. Јер је све то збитије на путу било фестивал живих лешева. Жигули на издисају, полумртви, вероватно неком магијом реанимирани запорошци; волге које су цвилеле зазивајући милостиву смрт, окончање патње.

Било је подне и врућина, поље које се протезало све до хоризонта изгледало је као да пламса зеленилом.

– Зар немаш утисак да је хоризонт нешто даље него код нас? – упитих Хаврана помало занесено.

– Не – промрси Хавран, и не гледајући кроз прозор. Био је бесан. Гледао је слике на фото-апарату. Снимке од синоћ и од јутрос у Лавову. Призоре распада, русваја и демолираности. Врло живописне. И снимке куриозитета: англојезички јеловник у лавовском ресторану, у ком се пилећи батак нуди као „chicken foot”, а пиле на кинески начин као – „chicken on People’s Republic of China,, Или приказ лика на улици који прерушен у свињу рекламира неку месару чији се власник превише примио на моде западног маркетинга. И кришом направљен снимак милиционера који је на једној од неасфалтираних улица Замарштинова шорао на точак сопственог аутомобила с радио уређајима марке лада самара. Што ће рећи да је Хавран само мислио да овај не види док га слика, јер је милиционер – балавац који је изгледао као тек свршени гимназијалац – приметио то и стао да урла на Хаврана. Умешао сам се, па је и на мене почео да се дерња. Тражио нам је пасоше које му нисмо дали – дати смраду документа значило би њихово касније откупљивање за дебеле паре. А видело се да му је до пара највише стало. До чега другог? Ђефнуло му се да узме сто долара на конто увреде службеног лица. Хавран му се насмејао право у лице. Милиционер га је изненада мунуо у груди и шчепао за руку. Пре него што сам стигао да реагујем, зблунути Хавран већ је стајао лицем окренут огради, с рукама ослоњеним о летвице и широко размакнутих ногу, а младић му је претресао џепове. У Хаврановим милитари панталонама пронашао је уже, и хитнуо га у страну, а затим – перорез. Фенси, швајцарски, свежањ од ваљда педесет сечива: за рибе, за филете, конзерве, уз то некакви калаузи, била је чак и батеријска лампа, фалиле су још само ветрењаче. Балави се њиме накратко поигравао, а потом је оштрицу примакао Хаврану под нос и саопштио му да је држање хладног оружја озбиљан преступ, да се такво оружје у Украјину не сме уносити и да ћемо завршити у затвору.

– Важи, другар – рече му Хавран на пољском – не зајебавај, колико?

– Сто – одврати балавко тобоже усредсређен на расклапање и заклапање перореза. Хавран посегну за новчаником и извади сто гривни. Пандур се насмеја.

– Долара, рекао сам ти већ.

- Ти то мене зајебаваш? – зарежа Хавран.
- Колико онда даш? – цењао се милиционер.
- Могу ти дати пет.
- Што ће рећи, пасош на сунце.
- Десет.
- Вади пасош.
- Колико онда?
- Седамдесет.

– Чуј – покушавао је Хавран да сачува оно мало достојанства, зато је режао на њега као пас – могу ти дати плафон двадесет и ни цента више.

Пандур је жмирнуо, зачкиљио својим оком плавим, небесноплавим као одора Пресвете Богородичице Марије.

- Добро – казао је – дај двадесет.

Хавран извуче из унутрашњег џепа панталона две десетице. Имао је спремне за такве прилике. Пандур својом руком препокри његову руку, и новчанице, као у тачки Харија Худинија, нетом несталоше.

- Дај нож – Хавран испружи руку. Пандур му потури под нос склопљени перорез.

Конфискује се – рекао је – то је врло опасно оруђе. Ставио је перорез себи у џеп, и гегајући се као каубој до своје ладе самаре, сео унутра и одвезао се. На слику је заборадио. Или га је за њу од почетка болело уво. Хавран је за њим треснуо такву низаљку псовки да су жене из суседства изашле на своје веранде.

И сада се Хавран осећао пониженим и бесним.

На дрохобичкој железничкој станици тужне бакице продавале су свакакве дрангулије. Балончиће, ножеве, пешкире. Ратосиљавале су се једног по једног, свега што су у животу сабрале да би прегурале некако још коју годину. Нико то није куповао, јер ни њихови животи никоме нису били потребни. Сваком је своја мука била довољна да оправда сопствени живот.

Ликови у станичној биртији сложено су констатовали да је за време Совјетског Савеза било боље и требало је бити ћорав и не дати им за право, признали ми то или не.

– Ствар је у томе – објашњавао је тип с фризуром из седамдесетих година, сличан Казимиру Дејни – да је фатална грешка била у томе што су се на комунизам примили Руси. Они чега год се лате то и разјебу, тврдили су, пијуцкајући своје пиво са спокојством које је бизарно одударало од тог апокалиптичног јебарника унаоколо.

Тај његов мир могао се завршити само затишјем пред буру, и чинило се да ће испод стола извући машинку и да ће летети перје по целом локалу. Да ће, једноставно, све око себе разбуцати: бар, бармена, тих неколико флаша на полицама, телевизорчић на фрижидеру, госте, укључујући, наравно, и нас. Поврх свега, био је ту и један рмпалија са вратом ко сланина који се кључевима од аутомобила драпао по јајима, недефинисани тип који је некада могао бити неко – лопужа или генерал, неколико младих, кратко подшишаних ликова с лицима предатора. Нешто је овде лебдело у ваздуху, нека напетост, изгледало је као да ће нешто почети да се догађа – а Дејна је на све то остајао мртав ладан. Због чега је подсећао на ороз који само што није потегнут.

– Да су се комунизма прихватили Немци или, још боље, Швеђани – настављао је Дејна – цео свет би изгледао другачије. Сви би се уверили да је то најбољи могући систем. Јер онда ти је мирна глава – Дејна стаде да набраја на прстима – посао, кућа, годишњи одмор, све бре имаш. Али авај – престаде да савија прсте отирући пепео с цигарете заденуте у прорез пепељаре – уватио се тога мужик, спахијски кмет. И сјебаше ствар, као што су и све друго. Сјебаше тако дивну идеју! – уздахнуо је истински жалећи, спајајући своје галицијско прозападњаштво са свешћу од које се никако није могао ослободити: да је за Совјета било боље.

Исписмо пиво и упутисмо се ка излазу. Нисмо желели да у нашем присуству експлодира та енергија која се ослобађала попут плина из шпорета.

– Грешиш, Богдане – рече недефинисани чова отресајући пепео с цигарете у велику, тешку пикслу којом би ладно могао некеме размрскати лобању. – Да су

Немци или Французи направили светски комунизам, опет бисмо због њих били искомплексирани. А Рујке су у Савезу имали комплексе због нас, јер смо ми од њих увек били културнији.

– А од Естонаца још више него од вас. Набијем вам курац у уста, мајку вам вашу бандеровачку – гласно на руском проговори рмпалија који је престао да се драпа по јајима, искапио пиво у цугу, угасио цигарету, устао и изашао, трескајући вратима. Кроз прозор смо видели како седа у ауди 100 испеглане лимарије и даје му га по гасу изливајући гнев на завриштале пнеуматике, да бабушку која је продавала јаја у близини умало није срчка стрефила.

Совјетски стамбени блокови запосели су галицијске брежуљке као војска која заузима стратешка узвишења. До центра смо ходали досадном дугачком улицом која води кроз насеље хрушчовских блокова. Између блокова зграда стајала је стара црквица, последњи траг некадашњице. Блокови изнад ње наносили су се као разбијачи над жртвом коју би да повале. На њиховим балконима наслагано је било дрво за огрев, а с прозора су штрчали димњаци гусаних пећи.

Испред црквице сретосмо младог Пољака са ранцем на леђима. По нашем лику и облику. Вребао је иза плота и покушавао да апаратом гигантског објектива направи снимак тројице дедица који су седели на клупи поред блока. Из њега је баздео балсам Вигор на километар.

– Гледајте те старце – рекао је кад смо пришли. – Има нечега у њима – рече, припаљујући лулу – нечега тако благословеног. Неке древне мудрости на лицу... Неке спокојне помирености са судбином, нечег... готово просветитељског.

– Да – одврати Хавран, коме је евидентно било потребно да се на некоме искали – преко незапослености и сјебаности до врхунске просветљености.

Лик је гледао у нас као да смо варвари.

– Ништа не капирате – одговорио је.

Из црквице је изашла девојка. Кратке косе, у јапанкама, прекрасних стопала и ногу које израстају из тексас шорцића. Имала је црне, веома црне очи. Као да јој је

неко просвирао две рупе у глави. А тик иза ње ишао је поп. Разговарали су на украјинском. Поп је имао фацу као да размишља где би могао да је одвуче и на миру кресне. Био је видно разочаран кад је девојка пришла типу с апаратом и загрлила га. Пољак и Украјинка. Фотограф је запазио погледе којима смо гутали краткокосу и набацио смешак карактеристичан за момке незамисливо лепих девојака – изнуђено попустљив и неискрено ироничан.

– А ви код Шульца пошли? – упитао је. – Место где су га убили познаћете по упалењеној свећи. Ја сам је оставио – похвалио се.

– То ти отаџбина неће заборавити – Хавран га потапша по рамену а оком прошврља по њеним бутинама и листовима. Девојка га презриво погледа. Тим својим просвираним рупама.

Свећа је тамо заиста стајала. Под степеницама пекаре с називом фирме „Свижиј хлеб”. Није чак ни горела. На том месту је мртво Шулцово тело лежало читав дан, јер Немци из неког разлога нису дозволили да га одатле однесу. Покушавао сам то да замислим. Њега у лежећем положају, ситног, црномањастог, у тешком зимском капуту – али није ми успевало. Исто као што овде нисам могао да замислим ни ту еротску поворку из *Идолојоклоничке Књиџе*. То мора да би изгледало, једноставно, глупо. Тешко би се, међутим, могло замислити било шта у Дрохобичу пре руске епохе. Чак и Галиција. Совјетски Савез оборио је Галицију својом незграпном телесином, и та телесина је ту и даље лежала, јер мада крепала, није се дала сахранити.

Зато сам отишао у апотеку по балсам Вигор, а Хавран у бакалницу по квас. Као и увек при куповини Вигора, апотекарка се смејуљила. То ме је збуњивало.

– А шта је то тако забавно у балсаму Вигор? – питао сам.

– Ништа, ништа – одговорила је она.

– Али ја видим да нешто јесте – рекох. Завртела је главом и саопштила да се не узрујавам и да је све у реду. Слегао сам раменима. Узео сам две флаше и вратио се на степенице. Хавран је већ седео. Свећица коју је упалио фотограф горела му је подно ногу. Пијуцкали смо и посматрали дрохобички трг.

– Запалили сте свећу? Како је лепо – одједном зачусмо на пољском. Испред нас су стајале две девојке. Једна је имала на мајици натпис Бруно Шулц, а друга Франц Кафка. Обе су биле фарбане црнке, само што је једна имала кратку, а друга до средине леђа дугачку косу. Обе су у рукама држале по једну црну свећицу.

Биле су варшавске полонисткиње. Та с кратком косом звала се Мажена. Та с дугом – Божена. Дошле су, како су тврдиле, да „одају почаст великом пољско-јеврејском писцу, маестру пољског језика”. Тако су то дефинисале. Да му се поклоне и неизоставно пронађу улицу Крокодила.

Запалиле су своје црне свеће (сигурно су их купиле у некој варшавској радњи дизајнираног покућства), положили их испод степеница и селе поред нас. Пустили смо Вигор у оптицај.

– Мој Боже, јадна ли је ово, а уједно тако фасцинантна земља, није ли? – говорила је Божена, а глас јој је био иритантан. Крештав, како га друкчије описати, и иритантно је комадала речи на слоге. – Радо бих овде живела неко време. Осећам се као у бајци. Умирујуће, није ли? Испуњава спокојством. То расуло које овде посматрамо некако је у бити Шулцовско, није ли? Божена је махала мало рукама док је говорила. На зглобовима је имала истетовиране јин и јанг. То је само значило да се после студија неће тако брзо снаћи на тржишту рада. И ништа више. – Мене очарава овај колоплет. Ова земља. То живовање. Овде је све разјебано, као и код Шулца. Све је недорађено. Луткасто, деформирано, као кројачке лутке. Много ми се то допада.

– Колоплет? Живовање? – Хавран је исто тако био добрано већ урађен. – Како то говориш?

– О, па то су лепа стари облици – објаснила је у име своје другарице Вигором једнако наспидована Мажена – Користили су их Болеслав Лешмјан и Бруно Шулц, јер по падежима се мења „Брунон” а не „Бруно”, не знам да ли знате, и уопште, некада се тако говорило. Кад је све било боље и паметније, а у новинама се писало отменим језиком а не ко данас свуда само Дода естрада и сисетине, а у кафанама се разговарало о паметним, небаналним стварима. Јер тада је кафане и Виткаци посећивао.

– А зашто сваку реченицу завршаваш са „није ли“? – упитао сам Божену.
Божена ме је зловољно одмерила.

– Није ваљда сваку? Заправо, не знам зашто. А што, смета ти?

Реално, требало их је оставити на тим степеницама, али су хормони превагнули: Мажена је била заиста допадљива. Божена слабије, али Мажена... Било је нечег враголастог у њеним уснама, у начину на који је склапала уста, помало птичје, и изгледало је да и Хаврана привлачи. Онда ћемо се за њу такмичити, помислио сам. Спорт је здравље. Докупили смо кваса, помешали га с Вигором и кренули с њима двома да тражимо улицу Крокодила.

Смуцали смо се улицама Дрохобича и откривао сам да иако говори „није ли“ и „живовање“, Божена је у много чему у праву. Форма је овде постојала заиста искључиво као споменик. Читава та цивилизацијска навлака, којом је последњих неколико деценија Дрохобич пресвучен – била је јефтиноћа. Провизорност. Некакав постномадизам. Као и у Пољској, само још интензивније. „Псеудоамериканизам“ – крештавим гласом читала је Божена, јер – а како друкчије? – са собом је носила *Циметшасше продавнице* – „накалемљен на старо, истрошено тле града, ижђикљао је овде бујном, али празном и безбојном вегетацијом јевтине, лоше претенциозности”.

Али уистину, било је много горе него што је то Шулц пророковао. „Тамо су се виделе јевтине, лоше зидане зграде са карикатуралним прочељима, облепљене чудовишним украсима од испуцалог гипса. Старе, искривљене приградске кућице брзо су добиле на брзину склепане портале који су, тек кад им се изблиза загледаш, бивали демаскирани као бедне имитације велеградских уређаја.”

Ствар је била у томе што није требало посматрати изблиза. Све то, сав тај швиндлерај и бофл упадао је у очи већ на први поглед. То чак није било ни симулирање лепоте, била је то чисто конвенционална лепота. Сигнализована. Састојала се у томе да ако – рецимо – неки трговац који закупује локал на тргу постави испред те своје продавнице стару саксију и напуни је земљом, и у ту земљу посади цветове узбране из свог дупета, онда, јебеш га, наравно да то није никаква лепота. Али то је и сигнал

да је дућаница веома желео да схватимо да је на том месту хтео да стави нешто лепо и да је од себе дао све што је могао.

– „Тако су се ређале једна за другом кројачке радионице, конфекције, складишта порцулана, дрогерије, бербернице” – читала је наглас Божена, а дикција јој је била кошмарна. – Њихова сива, велика стакла излога носила су искошене или полукружне натписе од позлаћених пластичних слова CONFISERIE, MANUCURE, KING OF ENGLAND.

Мој Боже, мислио сам, благо се већ тетуратујући. Ово је наш тотални суноврат, мислио сам. Па оно што је он презирао ми сада држимо за врхунски престиж и фенсерај. Шулиц не би издржао у данашњем Дрохобичу ни минут. Не би чекао на гестаповце, него би сам себи испалио та два хица у потиљак.

Ми смо, међутим, све време правили класични *tour de Schulz*. Најпре смо нашли место где је била кућа у којој је Шулицов отац имао ту своју славну текстилну радњу. Касније смо дошли до куће у којој је становао. Божена и Мажена упорно су желеле да уђу унутра, али актуелна станарка куће – гојазна жена с лављом гривом наранџасто офарбане косе – рекла нам је да одјебемо, иначе ће на нас напујдати пса. Божена и Мажена су то узеле за елемент локалног колорита и томе су се веселиле. Имале су мале нотесе у којима су записивале такве ствари. Селе су на високи, избељени ивичњак и почеле да бележе.

Божена је већ била унезверена од алкохола. Трчала је по улицама с једне на другу страну и драла се да воли Украјину и да хоће ту да живи на веки векова. Најавила је своју акцију сквотовања у једној од тих разједаних кућа, или на неком тавану, одакле ће из поткровља зурити у град Дрохобич, читати књиге и писати прекрасне песме – и тако ће јој, говорила је, пролазити живот. Мажена је, истини за вољу, била мање пијана, али се примала на Боженин трип. Обе су седеле на ивичњаку, додавале једна другој флашу с балсамом договарајући се да ће, чим заврше студије доћи у Дрохобич. Нешто ће изнајмити заједно, узеше дотацију од Уније и отвориће неки дрохобички дом културе у којем ће говорити о Шулицу, а и о Налковској, која га је открила, и

уопште о међуратном периоду. О Виткацију пре свега. Уопште узев, зашле су сад у тоталну виткацофазу: те Сташ ово, те Сташ оно – тако су говориле, све време, а напослетку су већ замишљено спекулисале: какав ли је Сташ имао. Седео сам поред њих, пушио једну за другом и гледао пса величине големог пацова како залајава камион. Возач је чинио све како би пса згазио, и напokon је успео. Пас је застрашујуће зацвилео и избљувао властита црева.

Божена и Мажена прекинуше разговор упола речи. Очи им се исколачише као окошја јаја. Мало затим почеше да повраћају.

И ко зна како би се то све завршило да није требало да се вратимо у Лавов. Последњи воз полазио је за пола сата. Узели смо такси до станице, пажљиво бирајући најразјebанији.

Станична биртија у којој је још ујутру господин Богдан сновао визије шведског СССР-а, црнела се од гаражи. Прозори су били без стакала, врата такође. Стражари су износили опрему. – Експлодирао је гас – шапнула је бакица која је продавала јаја поред станице и све видела. – Језива трагедија.

Каса је била затворена. На прикаченом листу папира писало је „техничка пауза”. Да бисмо могли сести у воз, морали смо подмитити рицована, што су полонисткиње педантно забележиле у својим нотесима као још један елемент локалног колорита. Вагони су били широки, много шири него код нас. И тај податак је остао забележен.

– Јеботе, каква земља! – преживљавала је Мажена – човече, овде луд јебе збуњеног.

– Па да – крештала је Божена – на факултету нам нико неће веровати кад им будемо причали.

– Трећи свет, да, трећи свет – додавала је Мажена. – Мајку им јебем, покушавају да имитирају Европу, али од те имитације проистећи ће некаква пародија Европе. Исусе Христе, јединородни... јасно је мени да је Пољска таква, каква јесте, али чим се вратим, има да ону земљу целивам, ко папа!

Извукле су цин тоник и покушале да скину затвараче зубима. То отварање завршило се Мажениним вриском – поломила је седмицу. Не знам само како је одмах знала да је седмица, али пола секунде након тог ломљења кроз цео вагон проносио се њен урлик „повомива зедмицу! поломила зедмицу!”. Хавран, смрад један, био је бржи од мене и одмах је прионуо да је теши. Неколико секунди касније почели су да се љубе. Пусту сад поломљену седмицу. Божена ме је гледала с изразом ишчекивања. Избегавао сам њен поглед колико год сам могао. Претварао сам се да ме страшно занимају призори, као да кроз прозор гледам промицање зелене Галиције.

Поред мог седишта прошла је краткокоса девојка. С дугачким бутинама и прелепим стопалима у јапанкама. Две црне рупе у глави. Фотографова девојка. Само што је сад била сама. Кренула је према споју за пролаз између вагона. Затворила је врата и мало затим са ходника је допро мирис дима цигарете.

Извадио сам из џепа цигарете и – бацивши поглед извињења на полонисткињу која је умела као нико на свету да мења Бруна по падежима – устао сам и пошао за црнооком.

Стајала је на ходнику и пушила, наслоњена о зид. Одмах, чим сам отворио очи, зарила је у мене те своје две црне рупе. То ме је потпуно избацило из концепта. Зато сам се претварао да је игноришем. Извукао сам цигарету и запалио, поново с претворном пажњом, посматрајући зелена поља халичинска¹.

– Због чега овде долазите? – одједном ме је упитала рупоока на пољском, с јаким украјинским акцентом.

– Молим? – зачудио сам се.

– Због чега долазите овде ви, Пољаци? – упитала је. – Слушам вас од како сте сели у воз. Не би се рекло да вам се превише допада.

– А откуда тако добро знаш пољски? – покушао сам да променим тему, нисам намеравао да се стидим због Мажене и Божене. У ствари – тада сам мислио да се ради искључиво о Мажени и Божени.

¹ Украјински назив за Галицију. (Прим. прев.)

– Ја ћу да ти кажем зашто долазите – игнорисала је моје питање. – Долазите овамо јер вам се у другим земљама подсмевају. И виде у вама то што ви видите у нама: заосталу припиздину, која вам служи за спрдање. Спрам које се осећате супериорно.

– Спрам које, припиздина, спрдати – покушавао сам да будем кул. – Знам, студирала си у Пољској. Сигурно у Кракову.

– Јер у нама сви виде бедну стоку са истока – настављала је, међутим, гледајући тим црним рупама право у моје очи – не само Немци, него и Чеси, чак Словаци и Мађари. Ви само мислите да се ортачите са Мађарима, а они вас само ложе, напушавају вас као и сви остали. О Србима и Хрватима да и не говорим. Па чак, драги мој, и Литванци. Сви вас сматрају за донекле модификовану верзију Русије. За трећи свет. Само према нама можете да се тако протекционистички трипујете. Само овде можете да компензујете то што свуда другде с вама бришу дупе.

Није спуштала поглед с мог лица. Покушао сам да га издржим, али сам се на крају предао. Зелена поља Галиције су пролазила, па пролазила.

– А ви – рекао сам избацујући дим – куда ви путујете да бисте се осећали боље? Не знам, у Узбекистан? Некуд сигурно путујете.

– А реци ми зашто – питала је девојка, показујући брадом флашу Вигор балсама коју сам држао у руци – тако демонстративно пред свима пијеш средство за потенцију?

Збланут, примакао сам етикету очима, па сам је, закључивши да је то сувише понижавајућ гест, одмакао, али то одмицање било је још веће понижење, јер је значило донекле и глупо опирање, па сам примакао још једном. И чињеница: ситним словима било је тамо нешто о еректичкој дисфункцији.

– У пичку материну! – отело ми се. Сетио сам се како смо локали тај Вигор на лавовском тргу, право из флаше, мислећи како се шмекеришемо, јер су нас сви фоткали телефонима. Сад сам знао зашто су то радили. Двојица одраслих Пољака јавно трубе у средство за ерекцију – то мора да је био леп призор.

Рупоока је чвокнула цигарету о суседни зид, неких пола метра од моје главе. Засуо ме сноп искрица. Затим се одмакнула од зида и прошавши поред мене, вратила у вагон.

Вратио сам се на своје место. Освртао сам се за рупооком, али је у вагону није било. Божена је, срећом, већ спавала. Или се правила да спава. Хавран је опипавао Мажену. Цео вагон се правио да не гледа. Напослетку су устали и пошли према тоалету. Седео сам на свом месту, пијуцкао средство за ерективну дисфункцију и гледао кроз разбијен прозор у врата вагона, гледао их како отварају врата тоалета и како с неверицом пиље у то нешто пред собом, а затим затварају врата и ожалашћених фаца враћају се на место.

– Шта је било – питао сам – елементи локалног колорита?

Покушали су да се осмехну, али им то није баш полазило за руком.

– Узмите – пружио сам им Вигор – цугните мало.

Олгјерд Кајак

ШЕНБЕРГ 3

Једног дана, кад је напољу већ отопљавало, кад су птице живнуле и почеле да певају, добили смо налог да напустимо стан. Дали су нам рок од месец дана. Породица је обавестила полицију о нелегалном станару који сам био ја. Породица је коначно престала да плаћа бедне суме, блокирала све рачуне и званично упокојила композитора. Тај клошар није више могао припадати њиховој породици, стваралац ког су нације обожавале отишао је у своју славу која му је и припадала.

Напослетку су нас најурили. Истерали су нас људи ишколовани у томе да игноришу друге, да одбацују дискусију и да успешно спроводе насиље (у случају нужности). Бруно се приљубио уз ноге старог Плејела² и није хтео да га пусти, а ја сам се привио уз Бруна и нисам хтео да га пустим. Тројица мушкараца су ипак, без по муке, преврнула клавир, доспели смо испред врата. Бруно је у последњој секунди ухватио флашу коњака која је још увек стајала на поду. Гурнули су нас са степеница и неко нам је још бацио неколико фракова. Последње искре присебности наложиле су нам да сиђемо у подрум, пробијемо се кроз стара, дрвена врата у ковчеге са нотама, отворимо их, запалимо и побегнемо. Сада смо обојица били без идентитета.

Удаљујући се од наше зграде, посматрали смо наслове у новинама које су доносиле вест о смрти композитора. Два дана касније требало је да се одржи заупокојена миса у Цркви свете Магдалене и свечани погреб на гробљу Пер Лашез.

Несигурним кораком успели смо да пређемо на другу страну улице. Сели смо поред цигленог зида мале, годинама невидљиве црквице и посматрали облаке дима успаљене симфоније, посматрали смо људе који су нервозно трчали.

² Француска, Шопенова омиљена марка клавира. (Прим. прев.)

– Заслужили су – рекао је Бруно. – Заслужили су. Живимо у цивилизацији убица, канибала. Кољу се међу собом, постављају ступице једни другима, а сада... види их, молим те, како безглаво јурцају. За чим? За чиме они тако јурцају? Да ли би требало да им посветим своје дело? Грех би био такво расипништво. Нека лети на слободу. Гле, молим те, па оно већ лети.

Густ, бели дим већ је добио обресе птице и снажним ударима крила вино се у правцу слободе, том једином правцу који виде само посвећени. Чврсто смо се држали за руке, у Бруновим очима виделе су се сузе и чинило му се да је разумео нову истину, као да је схватио сврху своје егзистенције. Благодарехи деконструкцији, појмио је сврху своје егзистенције и појмио је свемоћни смисао те деструкције која је праскзорје свега. Све стварање почива на деструкцији. Улога Бога почива на уништавању, у супротном стварање губи смисао. Бруно је седео широко отворених очију и није веровао својој срећи. Ново сазнање ослободило га је терета који је до тада морао носити, терета поруке, материнства, одговорности.

Одједном је ћипио, викнувши – морам, морам да пожурим код ње, она ме чека. Погледајте, клима ми главом, погледајте...

Окрилаћен надљудском снагом истрчао је на улицу и аутобус који је пролазио измасакрирао га је. Флаша коњака се неким чудом није разбила и – док му је испала из руку – откотрљала се у мом правцу, и зауставила крај ивичњака, близу места на ком сам седео. Подигао сам је и кренуо пут аеродрома да бих, утонуо у монотони ларго, до краја живота посматрао авионе који никуда нису летели.

Ана Насиловска

КОНРАДОВ КАПУТ

Ноћ, то су гласови пре свега. Мноштво гласова. У згради никад није тишина. Чегртање ногама. Завијање мотора из правца улице – кратко, али поновљиво, у различитим тоналитетима. Затим почиње нешто магловито. Стењање? Јечање? Клокотање? Секс? Не, то је лифт.

Не мичем се, чекам. Затим кратка досада и навлачење јоргана преко главе. Онда чујем авион. Не би смели да лете изнад насеља, а ипак лете.

Устајем, у кухињи испијам чашу воде, мада ми се не пије. То понекад помогне.

Кроз прозор се помаљају сенке дрвећа. Моја топола шушти као да шапуће. То умирује. Поново легнем. Лифт клопара. Заспивам накратко, више роним по серији слика, то су сиви ходници, као код нас у згради, али неупоредиво дужи и вијугавији. То није ни занимљив ни смислен сан, али је тешко из њега извући се, нека решетка је ипак спуштена, иза ње се види наставак ходника. Окрећем се, идем у правцу сивкастог светла. Мора да је већ дан, драперије у соби већ су сиве.

Мивољим се, полако дижем из прња, ујутру сам увек распасан и раздрљен.

Лифт ради, са улице допире уједначен шум, понекад гласнији. Из купатила одозго чује се испуштање воде. Вероватно два спрата изнад мене ради машина за веш, управо се укључује центрифуга.

Излазим на омањи балкон, закрчен: сушилица за веш, празне саксије и пепељара. Огрћем капут, увек је овде надхват руке, спремно чека, у њему више не излазим на улицу, похабан је, али то је мој добри вунени капут, стари пријатељ који је с годи-

нама преузео мој облик. Огрнутих руку и рамена седам повијен, палим цигарету. Одоздо допиру гласови, испрва не разумем речи, други говори јасније, гласно, подсмева се првом.

За милион? Јебилион! И јебилијарду јебанаест вашљивих јебилиона.

Fuck! – одговара други.

Остале реченице ишчезавају у шуми. Дува благ ветар.

Увлачим дим цигарете, гледам у грање тополе, гледам листове, сви као да су прелакирани. Хтела би да расте! Време се мути, можда ће падати, можда ће се разведрити.

Звони телефон, с надом га дохватам, увек тако наивно реагујем, чини ми се да ће то бити добра вест, или ћу бар чути неког познатог, у том случају вест може бити чак и лоша, јер на то немамо утицаја, такве ствари се једноставно догађају. Из слушалице допиру најпре разни испрекидани гласови, знак да зову из кол-центра, сад ће нешто да ми нуде. Кредит, промоцију шерпи, антиалергијску постељину, испитивања коштане масе, савете за исхрану и дијагностику, или обрнуто, дијагностику и савете. Али не.

Овог пута посреди је анкета.

– Имате ли у кући неког од 18 до 25 година? – пита женски глас. Можда је и млада, не знам, али глас јој је стар и ружан.

– Не – одговарам и одлажем слушалицу, пре него што ће питати за друге старосне доби и за било шта.

Готово. Било је лако. Тренутак глупаве, мизерне сатисфакције. Требало би да им помажем, да одговарам на та питања. Напослетку, могу се представити и као камила, преко телефона је ионако свеједно колико имам грба. Једну, две, десет. Реч дана: јебилион.

Отварам начас Фејсбук, позитивна жена поново је окачила неколико птица. Фотографише врапце, голубове и чавке. А можда их једноставно, већ усликане скида однекуд. И ја такође понекад видим птице, седну на тополу, али је вероватно не воле, јер још ниједна није направила гнездо у висини мог спрата. Други пост – пријатеља

– говори о несаници. Лајкујем му, иако не волим несаницу, исто као ни он, али своди се на исто. Затим се у коментарима појављује неко ново неуротично лице и пост о ноћном слушању туђег секса. „... рокали су ми се тако изнад главе између два и три, немилосрдно јечући у отегнутим оргазмима. „ Код мене се такође сваки час чује одозго, али више у току дана. Тада им дође. Прелећем политичке коментаре, данас за њих немам снаге, и слабо ме се тичу. Сви су паметни и исто толико вреде.

На излазу из стана ослушкујем. И обично не користим лифт. Превелик ризик да се налети на неког суседа. Лифт се може зауставити на нижим спратовима. Не волим погледе суседа, њихово присуство, њихово дисање на малом растојању.

А највише мрзим кад улази пензионер са два пса. Пегави, муљави мешанци, широких леђа, блокирају сав простор. Поред њих не смеш да правиш нагле покрете, могу да те нападну. Пензионер их доводи у ред и извињава се. Не волим његова извињења, при том се лукаво осмехује. Ко да му се неко у цеп посрао – једном сам помислио и од тог тренутка, када год би он ушао, осећао сам да смрди, мада би то пре могли бити пси.

Могао бих, такође, налетети на госпођу с малим, бучним јоркширом, пилулицом чисте мржње. Не знам како се може волети концентрисана мржња. Из приложеног видим да је емотивно везана, заљубљена у ту наказу.

На степеништу обично нема никога, сувише су лењи и врло педантни у захтевима: преко уплатнице за кирију плаћам и за лифт, има да га користим! Брзо шмугнем, успут вежбам ноге. Једина непријатност су мириси: лук, нешто накисело, купус. Не можеш их избећи.

Тек у партеру лик сивог лица, веровато га сусед обавештава, заправо избацује у простор следећу реченицу:

– На трећем спрату ноћас се одиграло силовање. Јесте чули? Између два и три ноћу.

– Како? Трећи спрат? То је прениско. Глас се лакше спушта него што се пење увис.

– Требало је позвати полицију.

– И шта још? – пита и скакуће ко петлић. – Требало је да пријавим?

Слегнем раменима. Следи нераван пут дуж сметлишта. Са старим дечјим колицима пуним метала и других проналазака овде се мотају представници поткласе ронилаца. Имају мотке, кроз затворене решетке провлаче лименке од пива и гњече их на лицу места. Праве се да никог не виде и то ми се, у начелу, допада. Понекад седе иза сметлишта, одмарају се, излажући сунцу изранављене ноге. Обично имају некакве ране, на стопалима или на цеваницама. Обично су то мушкарци, али бивају и парови. Данас је то један од тих ликова с торбом на колицима, отеклог лица, дубоко раскопчане кошуље, излизаног кожуха. Из седе чекиње израња медаљон са интензивно црвеним срцем.

Још један сквер, на којем мимоилазим две жене.

Једна од њих каже другарици, док поред ње пролазим:

– Ја волим карфиол!

Друга нешто мумла, вероватно опонира.

– Све бих дала за карфиол! – одговара јој прва.

Има косу која подсећа на карфиол, једнако увијене одвратне локне неодређене боје. Поред ње се врти нешто у облику ратлера. Интуитивно, мрзим их обе, укључујући и наказног пса.

У аутобусу који стиже доста брзо нема гужве. Одабирам место, нажалост, остала су само дупла седишта, нема појединачних. На следећој станици улази девојка. Одмичем се. Има беле слушалице у ушима, одсечена је од окружења, искључена. У једном тренутку заскочи, а онда нешто прогунђа. То она само пева, нехотично и несвесно, прати нечујну музику у слушалицама.

Аутобус дуго вози, затим преседам у следећи. Амбуланта се налази у партеру у дворишту, у њу се улази кроз лишајем обрасле пролазе и врата на капији. За капијом ниски шалтер, треба да се сагнеш да би платио и добио рачун. Да бих био сигуран да ћу добити тачно мишљење. Само овде га дају без икаквог прегледа, ко из топа.

– Да, господин доктор ће вас примити. Разуме се да је лиценциран.

Ходник је узан, осликан у две нијансе сивог, с ламперијама. Чекам један тренутак, али не дешава се ништа, кроз врата се не чују никакви гласови, зато куцам и чујем мрзовољно:

– Изволите!

Доктор има огромно лице, нагнут је над документима које сам донео. Има леп рукопис, треба признати да се труди.

– Конрад... Какве имате тегобе?

– Несаницу.

– Е, данас сви од тога пате. То је пошаст нашег времена.

Ништа више не пита, уписује: „радно способан”, удара печат и ставља потпис.

Пружа ми докумет и тек тада ме погледа. Нејасно се осмехује, отекућим, модро уоквиреним очима. Почиње да говори о својој несаници, да то траје већ годинама, и покушавао је са разним терапијама, али скоро све после неког времена престају да делују, а „ниједно фармаколошко средство није безазлено за организам, упамтите то”, покушавао је са кретањем по свежем ваздуху, али то је замлаћивање, не делује у случају када несаница постане перманентна... Дуго говори, а затим кратко уздахне.

Не упуштам се у тему, јер видим да је неискрен. Одају га те свињске очице, тај предуги монолог и некаква лепљивост. Његов проблем је алкохолизам, то се види. Зато је и завршио у тој амбуланти и чувен је само по томе што ставља печате одмах, без икаквог пренемагања.

– Онда, свако добро! – каже на крају.

Не знам шта би се много доброг могло десити. Иза прага амбуланта неко је про-суо смеће, можда му се поцепала кеса. Некакве љуске, тешко је рећи шта, разазнајем комадиће поцепаног папира, очито је то неки школски тест са напоменама наставнице црвено обележеним: исправке. Недостаци. Или само црвени знак за уметање са дописом 0 бодова.

Повратак је једнако дуг, можда чак и дужи, али ја све мислим како сам нешто успео, сад имам тај папир и за недељу дана почећу да радим. Ништа посебно, али свакако боље од кол-центра. Ипак, то би могло бити нелагодно искуство, кажу да у неким годинама човек престаје да буде подесан и то постаје неповратно, не да се упрегнути у долап часова, дана, недеља подређених појављивању на време, мобилисању. У начелу, са мноштем се такође нешто начиње, мене је почело скупо да стаје све то опирање, свакодневно осећам одбојност, генерално ми недостају и нека друга осећања сем мрзовоље или мржње; дани су ми испуњени неуспелим покушајима избегавања суседа и њихових шугавих паса, покушајима негледања и неслушања туђег живота. Запушавање ушију, запушавање носа, затварање очију. И тако већ годину дана, време као да се згуснуло, мало нам га је, и осећамо шкрипу долапа, окреће се, чак упразно, али стално. Све наоколо, све на шта наилазимо тричаво је или никакво.

Пут од станице је празан, никог нема. Само се поред сметлишта помаља раскуштрана прилика сакупљача с децјим колицима. Гледам, уместо детета на прљавом душеку лежи велика чинија за салату од брушеног кристала. Сигурно најсвежији плен. Драгуљ сметлишта!

У улазу се брзо докопавам степеништа, увек трчим, сем ако не теглим већи број намирница. Када успем да се попнем на пети спрат без стајања – онда то значи да сам добро, кад на четвртном осетим умор – узнемирен сам. Али иде добро, благо сам задихан и помало ознојен, трчим право ка вратима. Још увек осећам напетост док их отварам, а онда угледам несвакидашње светло. У стану је сасвим развидно, светлост га просто облива.

Стижем до балкона, празно је, нема тополе.

Нагињем се преко ограде; стабло су већ исекли на мање комаде, искасапили, са стране је поређано грање с лишћем, околу се врти домарка са метлом и булументом суседа. То мора да се десило док сам био код лекара, мора да су дошли са механичком тестером и један део остатака већ су покупили. Одоздо допире разговор, доста разговетно, нема више лишћа да га пригушује.

- Напокон. Толико посла.
- Биће да је та завера подуже трајала. Договорали су се кришом од мене.
- Изгледаће људски, биће светло.
- Такво дрвеће је врло опасно. Топола изазива поленску алергију.
- Лепо сам рекла. Трава да се посади, а дрво за отпад. Ни за шта друго.
- Увек сам се бојала пењања по дрвету, могло се срушити.

Чучнем, покривам се капутом, палим цигарету, увлачим дим гледајући изнад, не испод себе, али не могу да издржим, превише је светлости, надражује. Не помаже. Сам сам. Да сам био на лицу места, да нисам отишао, да нисам своје дрво напустио, приковао бих се за њега. Мене сеците! Викао бих и одбранио бих га.

Дрхте ми руке, сав дрхтим, нагињем се преко ограде и видим пегаве псе како се са својим газдом приближавају и запишавају остатке мог дрвета. Нагињем се и ван себе од беса, а онда – мој капут! Мој добри, верни капут! Склизне, одскочи. Начас лети, надувен ваздухом.

– То је Конрад! – хистерично вришти домарка, нисам ни знао да зна, да се сећа мог имена.

– Не, то је само Конрадов капут.³

Притрчавају, он лежи са вештачки раширеним рукавима, сваки рукав под другим углом, са раширеним пешевима, у прабини, благо закачен за исечено стабло. То самоубиство капута, слика и прилика мене после скока. Сад сам још више сам, непокривен. Тај капут није бачен, он је сам скочио.

– Само је бацио одозго ту дроњу... Мамлаз један! – чујем, затварајући балкон, навлачећи драперије.

Када бих том скупу држао говор са балкона, био би он смешан, а њима, лаицима, и несхватљив, зато га и не држим, само га у себи гушим. Уосталом, прелеће авион, разлеже се тутњава.

– За јебалион чемера вртећете се у том пакленом кругу! Коначно ћемо вас довести у ред.

³ Алузија на стих „Збацићу са себе Конрадов капут” из песме „Црно пролеће” Антонија Слоњимског, израз тенденције у књижевности после 1918, када је Пољска слободна након више од сто година окупације. Песници закључују да је дошао крај патриотској, ослободилачкој поезији. Пољска васкрсава и лирски субјекат не мора више да прилаже своју поезију на олтар отаџбине. (Прим. прев.)

Враћам се у кревет, намичем драперије, увлачим се под јорган. Моје тело дрхти у пароксизму мржње која ме прождире и тешко ми је да је утулим. Изгубио сам капут, али борба није готова. Напротив, одлучујућа етапа тек долази. Кратко траје, пре него што сам у стању да устанем са кауча, укључим компјутер, али ја сам мушкарац и знам да слабост треба победити. Повезан сам са групом, отпре неког времена користимо шифре. Почињемо ускоро.

Чућете за нас онда кад све оде у бестрага. Одабрали смо неколико циљева, још се не зна ко ће на почетку бити, тај ћелави, тај загледани у себе плавушан или тај седи. Од нечега треба започети исушивање те мочваре, дренажање гована, чупање корова. Најбоље одозго.

Пишем мејл: „Одлучио сам”. Потписујем: Витез Сивог Капута, Конрад.

Павел Горшевски

ПИЈАНЕ ГАЂЕ

Прочуло се по фиоци да гађе пију. И не само недељом на понедељак, пошто је дупе сито после ручка код матораца. Прочуло се да лочу сваког дана. Испрва заиста нико у те глупости није веровао, јер како да пију сваког дана кад су са дупета већ једном скинуте и доспевши у корпу за веш, остају тамо да дрежде у свом друштву чекајући разрешење. Чекајући машиноуспење, покору варикине, прашкасто расуђивање својих сагрешења и омекшивача разгрешење. Четири дана мотре у ишчекивању милостиве руке која ће их у бубањ ћушнути, подесити програм и милосрдно притиснути старт. Да би се све те мрље, те трунчице микропрашине, запршке мокраће, и мрвице минигованцета торњале, ухватиле чистац скупа с чистом водом, текућом, која се по кубуку плаћа, једном месечно, потпуно систематски, без провоцирања и пожуривања. Негде тамо отећи ће те мрље, пишаћка и микрогованца, заједно с онима другог реда величине, онима чије је постојање у већој мери вантелесно, и пошто једно постану, биће истребљене биолошком методом говнопрождируће бактерије. Они малобројни који се спасу отећи ће у море, у норвешке фјордове, код лососа балтичких и оних розикастих, које више волимо да гостимо на столовима и њам њам, таманимо их динстане у белом вину и рузмарину, расти, расти мој рузмарине⁴, уопште више не размишљајући о том, обрни-окрени, микрооптицају, засигурно маргиналном, статистички прашничком, који не гарантује траг на еколошкој мапи света. Гађе, дакле, не могу пити чешће него једном, ајде-де, двапут недељно. Ствар су преузеле чарапе, оне које се обично парају у тренутку када то најмање очекујеш, на местима посве неспремним за парање, где парање не доликује, где

28 / *Прейоручено*

⁴ Алузија на пољску родољубиву песму.
(Прим. прев.)

друштвену nelaгoду и неоdобравaње узрокује, а у неким случајевима грчеве, повраћање и начелно суптилнo избацивање омеклих садржаја. Али таква је та гадна нарав чарапе, мало ли је што зауставља крвоток, него се још и пара где год стигне, за морално расуло не хајући. Чарапе су се тако парале о оно што су гаће попиле. А гаће, ко што обично бива, желећи да своје локање прикрију, у мрачан угао фиоке легоше размишљајући о вешерајској неправди, обрни-окрени, оне су свему томе понајмање криве, јер је све то због гумице, а гумица, јебена кинеска гумица, несвикла на европске прехрамбено-пијаће стандарде, пије, и гаће су ту највећи губиташи, јер кривица се ипак претпоставља, а не доказује, а јавност је своју пресуду већ објавила. У нејасним околностима, без званичне пресуде, без налога за хапшење, без анестезије, или макар лекарског надзора, гумицу су гаћама јавно одсекли. А пошто је гумица ипак бескомпромисно гаћаста (извињавам се полонистима, професору Мјотку, професору Бралчику, академским књижевно-теоријским круговима, те језикозналачким кружоцима), статус гаћа она открива, што ће рећи показује да су се гаће неопозиво приводеле апстиненцији, одустале од стања које сигнализира на алкохолисаност, одсецајући се тиме како од било ког разговора тако и од гумице. Али већ суверено. Више на андерверграунд начин.

Јоана Лех

ШТА РАДИМО ДОК НА РАДИЈУ СВИРА „СТАКЛЕНО ВРЕМЕ”

Слушамо радио. У соби је мрак, зато седимо на својим креветима, ја и мој брат, откривамо знојаве јоргане и запушавамо уши. Наша мајка навија буђење у шест и два, а устаје тек у пола седам. Зато сваког јутра пола сата морамо да слушамо једну исту песму. „Стаклено време” на радио-пријемнику свира укруг, опет и опет. „Стаклено време”, укључени телевизори, плави стаклени прозори, зловољни стаклени обзори. „Стаклено време”, увек иста, бљутава песма коју већ одавно, од речи до речи знамо напамет, која нам се огадила. Зато се кревељимо, мој брат и ја, устајемо и не вадећи прсте из ушију шуњамо се по соби. „Стаклено време”; хладно је и ходамо на врховима прстију, као да се под пуши, а у ствари је леден. Прикрадамо се прозору и тражимо та плава стакла тамо, у суседној згради, на другој страни улице. А онда покушавамо да их погодимо. Победио је онај ко отпљуне даље. „Стаклено време”; играмо све док се у оној соби не укључи светло и не зачујемо шкрипу федер старог кауча, док наша мајка, уз гласно псовање напокон не устане из кревета. „Стаклено време”; послушкујемо како стари руски радио крешти и режи, како шљап шљап шљапкају по голом поду папуче наше мајке. Тада се брзо завлачимо под јоргане, кикоћемо се. Наша мајка нас увек буди једнопотезним смицањем јоргана. Диж’ се и на прање зуба, сместа! Виче, намештајући кревете, а ми трчимо у купатило. Ко стигне други, тај пишки у каду. А ко први изађе из купатила, пије из веће шоље. Зато журимо, такмичимо се у једном и другом, а затим седамо с рукама у крилу, за кухињским столом у нашим шареним пижамама. Гледамо како наша мајка за шпоретом

30 / *Прејоручено*

меша млеко и како се на млеку прави кајмак, како пада пепео са врха цигарете, како млеко цврчи и киши. Затим пијемо топло заслађено млеко. Наша мајка пуши и пије горку кафу. На радију сад свира „Волим те као Ирску”. Сунце продира кроз завесе и све у соби изгледа жуто. Клатимо се, певушимо себи у браду; кад те нееее бих воооолео. Наша мајка за столом паја лице великом четком и у ваздуху се ковитла прашина. Церекамо се док се мајка, мажући усне кармином боје крви, не нагне тако да се потпуно отвори деколте њене хаљине. Како биииисмо биииили среееећни, да сам... Певамо, ћушкамо се лактовима, просипамо млеко. Мајка виче и удара нас крпом. Клизећи на коленима по прљавом поду мора због нас да брише то млеко. Јер смо безочна деца, понавља оштрим, хладним гласом, као увек кад је љута. И онда, док ходамо вијугавим, каменитим путем до школе, те мрље су још увек на њеним коленима. Гледајте само, каже, шта све због вас морам да трпим, нека сви виде колико сте безочни, каже и чврсто нас држи за руке. Исти сте као ваш отац, све чините само ме насекирате. Идемо тако док нас држи за руке наша мајка, ја сам јој с десне, брат с леве стране. Вучемо ноге док упорно и нервозно гледамо у земљу. Мајка се још више нервира, грчи усне. Цигерицу ћете ми појести, каже и клати се. А ми је држимо за руке, чврсто је држимо, да не падне на том вијугавом, каменом путу, у тим својим високим потпетицама.

И у том сну је увек лето, знам то, јер греје сунце и кожа наше мајке цакли се од зноја. Наша мајка мирише на млеко и ветар, и на парфем опиум. Њена рука је клизава, кад јој додирнеш кожу, осетиш под прстима лудачко ударање пулса. Знам то, јер кад суботом ујутру ускочимо у њен кревет, срце јој куца баш тако, безвољно и брзо.

Суботом не свира „Стаклено време” и будимо се кад хоћемо. А затим с мајком гледамо цртаће на нашем старом телевизору. Лежимо поред ње, наше мајке, ја с десне, а он, мој брат, с њене леве стране. Кожа јој тада мирише друкчије, као мошус; тако то замишљам, да њена светла, сува кожа мирише баш као тако нешто, опоро и уморно у исти мах, помало бестидно. Као тамјан у цркви, помислио сам и постидео

се те мисли. У ствари, наша мајка мирише на исхлапели парфем опиум, а онда и на сан. Голица у носу, али ја волим тај мирис. Увек, када нас грли, увлачим главу у њен пазух и удишем га ноздрвама. Мајка се не брије, боцкају ме по лицу њене дуге и црне длаке. Не брије се нигде, знам то, јер не затвара врата од купатила, и када сам је видео, њу, нашу мајку, док је седела на шољи, голу, није била нимало збуњена тиме што стојим на вратима и шпијунирам је. Гргураве длаке међу њеним ногама биле су још дуже, гушће. А док тако лежи поред нас у тој својој испраној пижами, можемо да видимо њене мрке брадавице. Мој брат се кикоће, али мени није до смеха, јер осећам, да чак и сада, испод коже, њено срце куца као мала, преплашена зверчица. Добује ми у уху, али мајка, уснула, само се осмехује. Њено дисање је друкчије од мог и морам га прилагодити, успорити и убрзати да ухватим њен ритам. Смита ми кад је другачије. Покушавам да дишем као она, и задржавам ваздух. Желео бих да дишемо исто, али кад не пазим довољно, моја плућа поново дишу по своме. Неће да се прилагоде, говорим, и мајка ми каже да сам врло чудно дете. Кад год је добро расположена, гњавимо је, мој стидљиви брат и ја, мучимо је због тог буђења. Увек је питамо једно исто, зашто подешава буђење у шест и два, а устаје тек у пола седам? И зашто сваког јутра пола сата морамо да слушамо нон-стоп једну исту песму? „Стаклено време”, укључени телевизори, плави стаклени прозори, зловољни стаклени обзори. „Стаклено време”, увек једна иста, бљутава песма коју од речи до речи већ одавно знамо напамет, огадила нам се. Питамо је, али она, сањива, само се смеје. Тада јој објашњавамо, мој брат и ја колико ту песму из дна душе мрзимо. То демонстрирамо, запушавамо уши, урламо и скачемо по кревету. Хајде, хајде, смирите се, обећава нам мајка да ће напакон променити станицу на радију. Али је никад није променила. И онда поново, по ко зна који пут буди нас „Стаклено време”. Шест и два минута, плави стаклени прозори, зловољни стаклени обзори. „Стаклено време”, дан за даном, укрут, наново. А онда, једног дана, долази наш отац и поправља радио. Долази док једемо. Испадају нам кашике из руку и трчимо у собу, где се, велики као дрвосеча, брадати мушкарац раскомио у фотељи. Знате ко је дошао?, пита наша

бледа, као струна затегнута мајка, показујући циновског мушкарца. Ја знам, скаче мој брат и румени се. Пружа ми албум и гледамо слике са свадбе на поду, поред великих, смрдљивих ногу нашег оца. Ево, показује прстом мој брат румен као булка. Само што тај мушкарац, витак и у оделу, уопште не изгледа као мој отац који нам сада намигује. На поду стоји велика кутија пуна мрежастих врећица, отац вади врећице пуне чоколадица и ми се на њих бацамо, кидамо зубима станиол. Наша мајка је љута, каже: срам вас било. Ко да слатко никад нисте видели. Говори то и сада се и сами стидимо, ја и мој брат; завлачимо се под сто и упорно, нервозно гледамо у земљу. Је л' видиш, шта си направио, каже наша мајка нашем оцу. Отац јој пружа воће, она га баца. Наш отац гледа у своје празне руке и каже: мандарине. Наша мајка подиже руке и мрежицом пуном мандарина гађа оца. Гледамо како се наранцасте куглице котрљају по поду. Једна се зауставља баш испред мене, подижем је и стискам међу прстима. Наш отац говори нашој мајци да је тешко радио да би нам све то донео. То говори као да објашњава нама, деци. А онда прилази радију и тамо нешто намешта. Наша мајка пита шта да ради с тим стварима. И да ли мисли, пита га, да ће јој то нешто помоћи? Да ли мисли да ће се, ако дође једном у години, одмах све поправити? Виче наша мајка, али отац не одговара. Отац намешта нешто на радију. А онда мајка нама говори како мрзи радио и његово трештање, цео тај стан у згради која смрди на буђ и то насеље. Како мрзи тај живот, и да јој га је доста. Како из дна душе мрзи то „Стаклено време”, бљутаво, одавно већ, од речи до речи научено напамет, огадило јој се. Демонстрира то плачући и запушавајући уши. Онда промени станицу, каже отац. И наша мајка се у том једном тренутку смирује. Добро, каже, свакако, сама ће променити станицу. А он слободно нека иде. И нека се не враћа, каже. И да ће, уопште, фрљнути кроз прозор тај проклето радио, тако каже, и каже то тим хладним, строгим гласом, као и увек кад је љута. Тада наш отац устаје и излази напоље. Наша мајка одлази у кухињу, отвара прозор и виче одозго на нашег оца, како је опет саму оставља, јадну, са двоје деце за вратом, гађа га, нашег оца, тањирима. А ми остајемо сами с мандаринама. Бацамо се на кесице и трпамо слаткише у уста, пуним шакама. Мој

брат улази у кутију и затрпава се мрежастим врећицама. Каже да ће ту становати и да неће одатле излазити. Неће да изађе, кажем, кад се врати наша мајка, тако љута да уопште не проговара. Само тресне вратима и оставља нас саме, мог брата и мене, који заспивамо са пуним стомацима слаткиша; он у својој великој кутији, а ја тик поред њега, с његове леве стране.

Кад се наша мајка врати, мрак је, а она мирише као море. Знам то, јер се будим када ме преноси на кревет. Кажем јој да сам сањао да ме је болео стомак, да се у њему направила велика трула рупа и излила се сва та чоколада, папирићи, корице и станиоли, да је моје тело било од чоколаде и да је пукло. Кажем јој то и повраћам густ, чоколадни коломаз. О, дете моје, бунцаш, каже, прислањајући ми руку на чело. Ставља руку тамо, на моју главу. Мути ток и разгони звезде. Из њих се излежу рибице, јер у глави имам акваријум, а мајка их за репове хвата. Мале, шарене рибице; заједно заошијамо по небу, међу плавим прозорима. У стакленој чаши су моје рибице, а ја их испијам и буди ме светло. Идем према светлу и видим своју рашчупану, малкице пијану мајку на коленима испред радија, као да му се моли, окреће точкић за навигацију и псује, сваки час удара песницама по њему, том старом руском радију.

А сад се опет будим у знојавој постељи, пада киша, сат показује шест и два, а моја мајка врти главом. Не допада ми се то што пишеш, каже. Глупости некакве пишеш. Ружне ствари. А то уопште није тако било, понавља, поправљајући ми грешке у школској свесци. Није тако било. Ништа ти не знаш. Не разумеш. Што ли си тако чудно, тако чудно, неваљало дете. Пита моја јадна, лепа, већ добрих неколико година мртва мајка. Да си то сместа избрисао, одмах то да нестане, каже и цепа ми листове из свеске. И гура ми у уста те делиће исписане ситним, дечјим рукописом. Хајде, за маму, говори и пуни ми уста, и ја морам да жваћем. За тату, каже, гурајући ми те рибице дубоко у грло, право у стомак. А у стомаку се већ ствара велика, трула рупа и излива се сва та чоколада, млеко, папирићи и станиол. Јер моје цело тело било је од мора, било је прозор који шкрипи, тоне у хладно, плаво светло. А онда га је неко још заплунуо, тачно по средини стакла. И мајка је рекла да се распрсква.

Ана Августинак

ЊЕНО ТЕЛО

Узећу корпу малина и полегнућу те тамо – уводио ју је у искушење Пјотр. Колико се путено тада осећала. Потпуно гола... густ, црвени сок... олизују га обоје, лижу... Љуљушкала је жудњу, рекло би се да се то чак и дешава. Или тек што се не деси. Слика се откривала, помањала, и отицала би у даљ да и даље није слушала. – „И поста грмље малине миловањем те прве, запитане, која на небу не зна другу омаму, сем за себе саму...“⁵ Слатка си од тих малина...

– Стално је то понављао. Пјотр је то годинама понављао. Постојим ли још? – гунђа Изабела себи у браду. Седи испред огледала и проницљиво посматра лик наспрам себе. И одједном примећује очи старе жене.

Док стојим на прагу, кажем „добар дан“. Она не одговара, мада ме заинтригирано посматра. Једва приметно окреће главу, леђа јој ипак остају повијена. Руке су јој, кажу, све неспретније и прсти искривљени, зна она зашто сам дошла. Треба одсећи нокте на ногама, почињемо од озбиљног задатка. Седа на ивицу кауча и голе ноге ослања на ципеле. Ништа не говори, чека да напokon клекнем. Трудим се да јој не задајем бол. То није тако лако, јер нокти су задебљали, изувијани, а ноге отечене од воде која се у њој скупља. Она је резервоар воде која се у њој пуни. Резервоар плиме. Због тога има обло, клокотаво тело, само на неколико места кожа виси као фалта изгужване тканине. Не гадим се, мада при сваком покрету густа пљувачка цури из угла њених усана.

Зар у прошлости није подсећала на мене? Проналазим се на црно-белим сликама отмене даме са демодје шеширима. Показује ми своју младост, чува је у фото-албуму.

Корадов каиуи / 35

⁵ Цитат песме „У малиновом густишу“ чувеног пољског песника Болеслава Лесмјана. (Прим. прев.)

Смеђе очи осенчене убојитим трепавицама. Сулудо сличне мојима.

Признаћу: понекад мислим о њој као о големом нилском коњу. Нарочито онда кад је купам. Сипам у каду мало воде и у полуседећем положају положим је на јорган светлуцаве пене. Она никад не легне. Тешко би после тога устала. Погледом прелази по полицама с козметиком, ормарићима са чистим пешкирима и обамрло зури у црни плафон. Још одавно је дала да се плафони у целој кући обоје у разне нијансе неба. Само је за купатило одабрала боју катрана. Ритуал аблације почињем питањем: Спремна? На њеном лицу избија блед осмех. Тиме ми поклања сву своју захвалност коју је у стању да да.

Најпре јој дуго сапунам врат, руке и грудни кош. Досипам течни сапун и отвореном руком клизим по међуножју. Не реагује. А тај додир је чинио да се грчила од уживања, од таласа који су се у њој разливали. Понекад морам оштро да подвикнем, приморам стару жену да буде кротка, у супротном нећу допрети до свих удољица тела. Воли кад јој перем леђа, то трљање. Покушава да се исправи. Протеже се. Снажно трљам, кожа јој се готово зацрвени. Она тихо преде. То је знак распознавања. Знак да се поново у њој буди жеља. Она жудња као онда кад ју је Пјотр држао на рукама уз степенице, а у кревету пратио прстом облик обе њене дојке. Једном, други пут, трећи пут...

То исто је радио хирург који је цртао по њеној десној дојци. Једном, други пут, трећи пут...

Нико тада није рекао: „Можеш имати силиконски имплант, дојку право из фабрике, одмах ћемо ти је пришити”. Нико то није рекао, тако да је с једне стране равна као дечкић. По средини вијуга ожиљак боје бисера. Прелива се кад сунце на њега падне. И сваке године скупља се све више. Као да жели да продре у дубину и затре траг онога што је некада ту било. Траг од пуначке дојке с ружичастом брадавицом.

Касније може већ сама да чешља своје локне. Седа за тоалетни сточић, узима четку у руку и клизи по коси. Често је затичем заустављену у покрету. – Неко је бацио

чини? – питам. И тек људски глас има ту снагу која ће је вратити у покрет. – Изабела, Изо... Изговарам женино име, а она изнова клизи четком по коси и напетом се загледа у огледало. Пред њим се дотеривала. Испробавала ципеле на штикле и дугине деколтиране хаљине. Није тада имала ожиљак од десног пазуха према срцу. Затим је облачила оно што нема дубоки изрез испод врата и ципеле са још вишом, небодерном штиклом. А сада ни у најнежније папуче не би ушле те до глежњева отекле ноге. И да буде још горе, звецкају копче при сваком кораку, јер је на њима чак и сандале тешко закопчати.

– Моја кожа има своје закутке – Изабела у увеличавајућем огледалу сондира свој одраз. Међу борама, рекло би се, тражи себе, ондашњу девојчицу отпре много година. Понекад мисли да то уопште није крај. – Све ће се у мени поново распламсати. Али нема више Пјотра и ниједна рука неће помазати њену наранџасту, обешену дојку, једину дојку. Неће осетити нежно миловање. Неће осетити ниједно миловање, ниједан пољубац. Уосталом, и усне су јој одавно усахле.

А упркос томе, она би да се трка са собом. Можда зна да нема другог пута. Истину говорећи, поред ње увек има шта да се ради, увек нешто да се поправи. Ти поседели израсци, ваља их опет покрити нијансом ебановине, овал лица затегнути ињекцијама или барем утапкати ампулице с кавијаром. И руке. Да, руке треба учврстити. Друге нема. Жена се до краја мора борити с телом, не може се без ретуша...

Јулија Фједорчук

РАТ

Дете истрчава, девојчица; лице јој је ситно, дуге мршаве ноге и руке, грађом подсећа на штене за које се зна да ће израсти у великог, згодног пса. Тешко је не приметити њене светле, широм отворене очи и готово неприродно дугачке трепавице. Због тих очију изгледа помало нереално, као вилењак. Под пазухом држи скејтборд, мада је зима у јеку и управо је пао снег. Дотрчава до лифта који се, срећом, зауставља баш на том спрату и чека – родитељи се с неким поздрављају и по ко зна који пут понављају исте жеље: све најбоље, пуно љубави и здравља, тако је, пре свега здравља.

Доле је ходник, девојчица користи прилику да га премери на скејтборду. То је тек неколико секунди, али довољно, дечја радост је тотална, ништа јој не недостаје.

– Стави капу – опомиње је мајка пред излазом.

Капа је светлоплава, с великом кићанком. Ситно девојчицино лице под капом готово сасвим нестаје, виде се само те сјајне вилењачке очи.

– Ипак је дошла зима – задовољно каже дете, као да је добило опкладу.

Снег и даље прши, на светлости уличних лампи личи на сребрну прашину. Мушкарац подиже брисаче и ивицом шаке уклања слој пршића са предњег стакла. жена се начас укипи. Сети се зиме свог детињства – исте радости коју осећа сад њена ћерка. Оно што одваја одрасле од среће, мисли, јесте сећање, по дефиницији повезано са оним што је прошло и чега више нема.

Девојчица седа на предње седиште, мајка седа позади, отац укључује мотор и крећу, веома споро. Снег је свеж, нетакнут, као некада давно – Арктик, планински врхови или дно океана. Дрвеће личи на маестралне скулптуре, град, преображен,

претвара се да се ничег не сећа. Ноћно зимско расположење обузима чак и одрасле, отац почиње да пева коледу, али се не сећа речи, па он и ћерка измишљају текстове. У њиховим играма претежно је мама на тапету, да јој се подсмехну, што понекад успе а понекад не успе – сада је успело. Када им понестане идеја, пуштају диск, креће *Rock' n' Roll Suicide* и покушавају да певају сви заједно. Ако је живот чак и кратак, дешавају се у њему баш такви величанствени моменти за које би се могло рећи да су готово бесмртни.

Из насеља излазе на главну улицу, промет није тако густ.

– Може да буде клизаво – говори жена са задњег седишта.

На срећу њихова зграда није одатле далеко. Мушкарац гледа у ретровизор, погледи им се начас сусрећу. Те вилењачке очи – дете има на њега. Жена се осмехује и скида рукавицу, можда зато да би му раскуштрала косу, али у истом трену, краћем од било које намере, мушкарац нагло кочи, а жена удара лицем у леђа његовог седишта.

– Шта се догађа?

Мушкарац не одговара. Скреће улево, заобилази сребрни BMW који секунду раније умало није изазвао судар, али BMW убрзава и не укљуђући жмигавац скреће у њихову траку и зауставља. Жена гледа у девојчицу и види да је њен страх тоталан, као малопређашња радост. Скрећу удесно, неко притиска сирену, BMW их сустиже и почиње полако да заузима њихову траку, терајући их да скрену у страну.

– Зовем полицију – говори жена.

– Зови – одговара њен муж и опет кочи, а затим још једном покушава да заобиђе BMW.

Жена окреће број, јавља се оператерка. BMW нагло убрзава и искрсава право пред њихове точкове. Овог пута им препречи пут, немају куд, морају да се зауставе. жена објашњава оператерки где се налазе, неким чудом сети се назива улице. Виче, јер из BMW-а излази у црно обучен мушкарац, заправо момак, дотрчава до возачевих врата и цима кваку. Оператерка говори жени да сачека, да ће послати

патролу. Жена виче у слушалицу. Одговара јој аутоматски глас: „Молимо вас да сачекате”. Момак лупа песницама по стаклу.

– Отварај, пичка ти материна, отварај! – урла.

– Не отварај – каже жена, јер схвата да их има више; са њима су и девојке.

– Пизда ти материна, ти ћеш мени пут да пресецаш, курца ми се напушиш! – урла момак.

Жена у ретровизору види како се мења лице тог мушкарца, њеног мужа.

– Не отварај – преклиње га.

Већ мисли да овај само што није избио прозор, али одједном уз пиштање гума крећу у рикверц. Неко им свира и претиче их под пуним гасом. Жена подиже руку с телефоном, показује га момку и говори „Полиција” кроз прозор, као рибица у акваријуму. Момак отрчава до свог аутомобила. „Молим вас да сачекате”, „Молим вас да сачекате”, понавља аутоматски глас у слушалици.

Жена прекида везу. Успевају да заобиђу BMW. Пресецају тротоар, спуштају се на коловоз пред само укључивање семафора, прелазе на црвено, неко поново притиска сирену, али мало затим већ су потпуно сами на путу и – готово је.

– Видиш их? – пита жена.

– Остали су на семафору – одговара мушкарац безбојним гласом.

Дете седи широм отворених очију, непомично, у рукама стеже скејтборд.

Претичу их још два аутомобила, ниједан није онај BMW. Звони телефон – то је оператерка из полиције.

– Све у реду?

– Побегли смо – говори жена на рубу плача.

– Аха. Значи, све је у реду? – уверава се оператерка.

– У реду је.

Да, све је у реду.

– Онда ћу опозвати патролу – саопштава оператерка и прекида везу.

Паркирају се испред своје зграде, ваде ствари из гепека, жена покушава да ухвати мушкарчев поглед, али он сада неће ни у кога гледати, затворио се као орах. Жена

грли дете. Девојчица тек тад почиње да плаче. Плаче тако као да никад није плакала, још од кад је била новорођенче, јеца толико гласно да јој понестаје ваздуха. Мајка је теши, покушава да окрене на шалу. Полако се пењу горе, жени најзад полази за руком да насмеје дете, каже како је веома поносна на оца и како је штета што неки умеју да вичу само „пичка матерна” и „курац”; и да им ваљда нико није рекао да може и другачије. Улазе у кућу, отац, још увек у капуту, распакује ствари, мајка припрема купатило за дете.

Девојчица се купа, жена стоји испод кухињске напе и пуши. Напољу пада густ снег, свет се разлива, град губи контуре. Жена полако избацује велики облак дима. Пахуље у свим нијансама беле испуњавају прозор као циновски пиксели. Шта је то што нас прождире? пита се жена. И мисли да оно што одрасле одваја од среће, то је оно чега раније није било, а сада постоји и тражи да га приметиш.

Мушкарац, и даље у капуту, пали лампице на јелци. Умногостручена шарена светлашца одражавају се на прозорском стаклу.

Јоана Лех

ТВОЈА КУЋА НЕМА ВРАТА НИ ПРОЗОРЕ

1.

Живиш на месту где се укрштају сви путеви. Живиш поред реке, на окуци. Стићи до тебе значи поћи било којом улицом, јер све воде право под твој прозор. Или се провући кроз мрежу и изувјаним путевљима трчати дуж грмља и иза дрвећа, стазицама које скрива трава, да те нико не примети. Али сваки пут кад сам гледала у твоје двориште, видела сам само малтер. Твоја кућа нема прозора ни врата, никакав излаз. Твоја кућа је један дугачак зид, зид од цигле у који сам ударала песницом. Стајала сам лицем ка том зиду, ослањајући на њега чело, као да се играмо жмурке, и требало је да тражим, а ја сам, у ствари, чекала тебе. Већ дуго сам тако чекала. А ти ниси излазио. Чула сам само глас твог оца. Викао је. Склопила сам очи. Слушала сам како се дере на тебе и како се дереш док те удара. Утискивала сам прсте у циглу. Била је хладна. Један, избројала сам у себи. Желела сам или да побегнем или да уђем унутра и пуцам му у главу, али нисам могла да се померим с места. Уместо тога сам рачунала; два. Негде је зашкрипао под. Три. Задржала сам дах ослушкујући; четири. Како плачеш; пет. И ништа нисам могла да урадим, шест, зато бих склопила капке и псовала, подизала и склапала, на смену. Седам. Ништа нисам могла да учиним, па сам урасла у земљу и постала сам дрво. Исхлупела, припила сам се за зид. Преко зида је прелазео појас малтера са утопљеним стаклићима, прелазила сам по њима прстима. Дрека је била продорна. А стаклићи тако лепо, пресијавали су се на сунцу. Полупано стакло, као драго камење, рубини и смарагди, благо целог света. Један такав сам поткачила ноктом. Држала сам га међу прстима и више ништа нисам чула.

Док сам гледала кроз њега у сунце, све је изгледало другачије. Девет; кад си мало затим изашао из куће, равнодушан и хладан као увек, ставила сам га у џеп. Шта је, ћубице, питао си ме, навлачећи ми капу дубоко на очи. Правио си се да не видиш ништа чудно у томе што је носим цело лето, да не примећујеш праменове који извирују испод вуне. Ја сам се правила да не видим твоју модрицу. А смарагд сам ти показала тек кад смо седели на мосту; с рукама у джеповима, док су нам се ноге клатиле у ваздуху. Узео си ми га и држао у стегнутој шаци. Казао си да то није ништа нарочито, срча од свих тих испијених флаша твога оца. Излепио је њима зид да би упамтио њихову количину. И да би се стидео. Рекао си да баш то значи загледати чаши у дно. А то си рекао жмиркајући, тим својим искеженим, злурадним осмехом, па ти нико није веровао. На смену смо држали у руци тај каменчић. Кад се кроз њега гледало у сунце, све се чинило другачијим. читаво село било је зелено, зграде и путеве као да је прелила вода. Уроњени у тај сјај, људи су заошијали као велике, неме рибе. И све је било замагљено, потпуно другачије. Светао је био тај дан и све његове нијансе, друго више ништа није било важно. Твој одраз разливен у стаклу, то место, сунце.

2.

Прикрадали смо се твојој кући да нико не примети. Провлачили смо се с леђима приљубљеним уза зид и врхом перореза ишчачкавали смо стаклиће. Јер чим си нас ухватио, гађао си из праћке. Није да и сам понекад те стаклиће ниси скупљао, иако си сматрао да је то глупо. Само ниси желео да други имају боље од тебе. Мислила сам да можда једноставно ниси желео да ти крунимо кућу, пунећи њоме своје джепове и пренесећи део по део ње у своје мале собе? Ионако је већ изгледала довољно напуштена, мрачна и празна, пука црвена цигла, рупа крај кухиње с неколико закуцаних дасака и испод тога тај огуљени појас малтера. Успомена из времена кад ти је отац радио у иностранству и требало је да доврши градњу коју је још његов отац

започео; и тако је то до данас стајало, разваљено. Твој Драги Тата довршио је једино шупу, ту што стоји у ћошку дворишта, у којој је данима седео и пио. А кућа је стајала огољена. Али то је било небитно, ни тих неколико недостајућих стаклића није било од неког значаја. То чак ни твоја тетка није помињала, кад би и приметила. И убрзо су се сва деца играла тог шуњања, стражњи зид твоје куће потпуно се оголио. Освајање стаклића прерасло је у ранг вештине, изводило се то у строју, попут магичног ритуала. Трампа је имала своје неписане принципе и норме, настала је чак игра бацања стаклића и гатање, налик на оно које се врши по баченим костима. Дијаманте смо држали у џеповима и носили их свуда са собом. Слагали смо шаре на земљи, гледали кроз њих, са стаклићима прислоњеним уз очи трчали смо кроз цело село. И сама сам имала читаву врећицу, с тим првим, највећим зеленим оком на коме ми је свако завидео. Волела сам да прелазим прстом по његовим храпавим ивицама, кад год нисам могла да заспим, кад год сам се плашила. Вагао си га у руци, као дијамант. Гледао си га под лупом, тражећи напрстине, бразде и ситне загреботине. Није било ниједне. Говорио си да је то Пандорино око које јој је ишчупао црнобради пират, а ја сам говорила да је то суза бајарске краљице, шта год то значило. Али звучало је јасно и лепо, као нешто драгоцено, као нешто што је било наша својина. Шарено камење, које се преливало као у калеидоскопу. Понекад си се питао откуд они тамо. Питао те једном Мартин. Слегнуо си раменима. И зашто? Нико то није знао. Наше куће су биле малтерисане, светло обојене. Нико такве шаре није имао. Твоја кућа је била посебна. После реновирања требало је да има чак трем и балкон. И требало је да читава буде посута тим стаклом, говорио си, стаклена кућа, пуна сунца, потпуно прозирна. Али некако нисам могла да замислим твог оца који лепи једно по једно стакло за зид, везује га лепком. Радије смо замишљали да је те флаше донео из иностранства и да их ноћу набацује на мокри малтер, разбија их о кућу, као да крштава брод разбијањем боце о прамац.

3.

А поред тога, бацали смо стакло по путу или у реку. Нарочито док смо седели на мостићу и кад си нудио опкладу; пробушиће гуму овом или оном. Или ће промашити. Најчешће су баш те све пеглице и полонези заобилазили стакло у широком луку и ниједан својим точком није нагазио на срчу. Али понекад се дешавало да гума зајечи, да аутомобил запишти на асфалту и брзо је требало ухватити маглу, колико те ноге носе, при чему смо јакне, ципеле и све друго сејали по путу. Већ после неколико таквих несрећних случајева одрасли су схватили да држимо у панталонама некакво прљаво стакло и тако слатко се играмо. И онда је томе дошао крај, одузели су нам врећице, конфисковали нам наше збирке. Али тада то није било важно, јер је твој отац напослетку приметио огољени зид и уместо да се љути смејао се што више немамо шта да радимо. Тобоже већ ижђикали, а гле како ми круне зидове, деришта, рекао је и отишао је у подрум где је држао два велика цака са срчком, још из времена градње куће. Милион стаклића је било тамо, милијарде. Благо; пресипао си га међу прстима. А отац је стајао изнад тебе и смејао се, смејао, чак се лупкајући по стомаку. Носите их све, што је очерупано, ома ће да се подзида и наново поспе, милостиво је рекао. Али стаклиће више нико није желео. И само су рупе у зидовима зјапиле и страшиле, јер се мало тог стакла сачувало, тек оно највеће, вероватно најдубље заривено и ружно. Твој Отац никад није имао времена да их долепи. И стојећи понекад на том месту долазило ми је да се смејем тим нашим прикрадањима. Па ипак сам и даље чувала тај први стаклић, то зелено око, понекад сам га још увек носила када сам се највише плашила. Затим је лежао годинама у фиоци радног стола, све док једном нешто тамо тражећи нисам посекла прст на њега. А онда сам сањала твоју кућу, од шарених флашица саздану, као од коцака; од витража уместо прозора, од тих слепљених стаклића. Та кућа није имала врата ни било какав отвор, јечала је. Пуцкетала је својим безбројним крилима, јер су унутра живели само врапци. Сто милиона зелених птица испуњавало је твоју стакласту кућу од пода до плафона, непропустљиво, анектирајући сав простор у соби, гутајући у себе сав ваздух, све светло.

БЕЛЕШКЕ О ПИСЦИМА

ЗЕМОВИТ ШЧЕРЕК (1978, Радом). Пољски новинар, писац, преводац, Правник и политиколог. Стручњак за Средњоисточну Европу. „Самоубиство Бруна Шульца” фрагмент је његове књиге *Доћи ће Мордор и појешће нас* – фабуларизоване репортаже о Украјини за коју је 2014. номинован за највећу пољску награду „Нике”.

ОЛГЈЕРД КАЈАК, (1970, Бидгошч). Прозни писац и аутор позоришних представа. Живи у Бечу. Дrame су му преведене на француски, немачки, турски, представе извођене у Паризу, Лиону, Инсбруку, Бечу.

АНА НАСИЛОВСКА (1958, Варшава) – песникиња, прозаисткиња, књижевни критичар. Стипендисткиња француске владе, ауторка бројних научних публикација, књиге репортаже *Градови*, биографија *Жан Пол Сартр и Симон де Бовоар*, али и књиге о искуству материнства *Домино. Трагедија о рођењу*.

ПАВЕЛ ГОРШЕВСКИ (1980, Бјалисток). Прозаист, режисер и сценарист за позоришну трупу *Кумоноље*. Троструки победник на пољским конкурсима малих прозних форми. Аутор збирке приповедака *Шум сјајности* и *Нештреливи посмртни остаци*.

ЈОАНА ЛЕХ (1984), песникиња, победница многих пољских песничких конкурса, вишеструко награђивана; за највећу пољску књижевну награду „Нике” номинована је 2011 збирком песама *Рецидив*. Живи у Кракову.

АНА АВГУСТИЊАК (1976. Волињ) – новинарка, репортерка пољског радија, уредница телевизијског документарног програма. Завршила је полонистику на Варшавском универзитету, а докторске студије у Институту за књижевност Пољске академије наука. За књигу *Волела сам кад је више није било* номинована је 2014. године за престижну књижевну награду „Грифија”. Превођена на руски, француски, румунски, шпански, словеначки, украјински, српски. Живи у Варшави.

ЈУЛИЈА ФЈЕДОРЧУК (1975, Варшава) доктор хуманистичких наука, предаје на Варшавском универзитету. Песникиња и прозаисткиња, преводилац и књижевни критичар. Добитница награде Удружења пољских издавача, аустријске награде „Хуберт Бурда”. За награду „Нике” номинована 2016. са романом *Бесџинство*. Ангажована у популаризацији појма екопоезије. Њене песме превођене су на енглески, шведски, чешки, јапански и валонски.

¹ Украјински назив за Галицију. (Прим. прев.)

² Француска, шопенова омиљена марка клавира. (Прим. прев.)

³ Алузија на стих Збацићу са себе Конрадов капут⁷ из песме Црно пролеће⁷ Антонија Слоњимског, израз тенденције у књижевности после 1918, када је Пољска слободна након више од сто година окупације. Песници закључују да је дошао крај патриотској, ослободилачкој поезији. Пољска васкрсава и лирски субјекат не мора више да прилаже своју поезије на олтар отаџбине. (Прим. прев.)

^{4.} ⁴ Алузија на пољску родољубиву песму. (Прим. прев.)

⁵ Цитат песме У малиновом густишу⁷ чувеног пољског песника Болеслава Лесмјана. (Прим. прев.)